

Atf: Elemana, N. (2022). 19. Yüzyılda Orta Kızılviran Köyü'nün sosyo-ekonomik görüntüsü. *İctimaiyat Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(2), ss. 449-462.

Sosyal Bilimler Dergisi | Journal of Social Sciences
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ictimaiyat>

Başvuru / Recieved:
30 / 03 / 2022
Kabul / Accepted
10 / 08 / 2022

19. Yüzyıl Ortalarında Kızılviran Köyü'nün Sosyo-Ekonomik Görüntüsü

Socio-Economic View of Kızılviran Village in the Mid-19th Century

Nagehan ELEMANA^a

ÖZ	ABSTRACT
19. yüzyılın ortalarında Kızılviran (günümüzde Kızılören Mahallesi), Konya Vilayeti Sille Nahiyesine bağlı bir köydür. Bu çalışma, Kızılviran köyü özelinde sondaj yöntemi uygulanarak gerçekleştirilen bir mikro tarih çalışmasıdır. Araştırma, temel olarak Türkiye Cumhuriyeti Devleti Arşivleri'nde bulunan Kızılviran köyüne ait 1844-1845 tarihli temettü'ât defteri ekseninde gerçekleştirilmiştir. Defterden elde edilen veriler tablolara aktarılarak işlenmiş, farklı kaynaklarla desteklenmiş ve Konya'nın bazı köyleriyle karşılaştırılarak değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kızılviran köyünde; yaygın kullanılan isimler, icra edilen meslekler, yetiştirilen ürünlerin çeşitliliği, sahip oldukları hayvan çeşitleri, üretim miktarları, geçim düzeyleri, kendine yeterlikleri ve kazanç-vergi oranları ortaya konulmuştur. Burada elde edilen veriler Osmanlı sosyo-ekonomik tarihinin bir kesitini sunması açısından değerlidir. Sonuç olarak Kızılviran'da çoğu hane reisinin tarım ve hayvancılıkla geçimini sağladığı, köyde hububat olarak yalnızca arpa ve buğday üretildiği; küçükbaş hayvan özellikle keçi yetiştiriciliğinin ön planda olduğu, köylünün ortalama bir çift öküze, bir binek hayvanına sahip olduğu; hayvan, süt ve tahıl üretiminin kendi ihtiyaçlarına yetecek düzeyde olduğu ve Kızılviran'ın sosyo-ekonomik dinamikleri açısından tipik bir Osmanlı köyü olduğu tespit edilmiştir.	In the middle of the 19th century, Kızılviran (Today's Kızılören District) was a village in the Sille District of Konya Province. This study is a micro-history study carried out by applying the drilling method in the village of Kızılviran. The research was basically carried out on the basis of the temettü'ât book dated 1844-1845 belonging to Kızılviran village, which is in the Archives of the Republic of Turkey. The data obtained from the temettü'ât book were transferred to tables, processed, supported by different sources and tried to be evaluated by comparing them with some villages of Konya. In the village of Kızılviran; Commonly used names, occupations, the diversity of the products grown, the types of animals they have, the amount of production, their subsistence level, self-sufficiency and earnings-tax ratios are revealed. The data obtained here is valuable in terms of presenting a cross-section of Ottoman socio-economic history. It has been determined that animal, milk and grain production is sufficient for its own needs and Kızılviran is a typical Ottoman village in terms of socio-economic dynamics.
Anahtar Kelimeler Kızılviran, Osmanlı, Sosyo-ekonomik, temettü'ât	Keywords Kızılviran, Ottoman, socio-economic, temettü'ât

^a Araştırmacı, Dr. Email: nagehanyilmaz@yandex.com.
(Sorumlu Yazar/Corresponding author)

1. Giriş

Bu çalışma, Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA) Maliye Nezareti Varidat Kalemi Temettü'ât Defterleri kataloğunda bulunan H.1260-1261 (M. 1845-1845) tarihli 10391 numaralı Konya Vilayeti Merkez Kazası Sille (Sarıköse, 2008, s. 4, 126) Nahiyesine bağlı Kızılviran Köyü temettü'ât defterinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

19. yüzyıl Osmanlı sosyo-ekonomik tarihi hakkında tafsilatlı bilgilerin yer aldığı yegâne kaynak temettü'ât defterleridir. Dolayısıyla temettü'ât defterleri bir bölgenin sosyal ve ekonomik tarihini aydınlatmak için araştırmacıların başvuracağı en önemli kaynaktır. (Kütükoğlu, 1995, s. 412; Güran, 2000, s. 79) Osmanlı'nın coğrafyasında yapılan sayımları içeren bu defterler özellikle bölgeler arası karşılaştırma yoluyla yapılacak çalışmalara imkân vermesi nedeniyle toplumsal hayatla ilgili oldukça kıymetli veriler sunmaktadır. (Güran, 2000, s. 79; Adıyeke, 2000, s. 783)

Sanayi öncesi dönemde yapı olarak tarım toplumuna dayalı devlet ve imparatorluklar, ülkenin vergi potansiyelini belirlemek için çeşitli sayımlar gerçekleştirmişlerdir (Öz, 2000, s. 17). Osmanlı Devleti de önceleri "tahrir" denen bir sistemle vergi tespiti yaparken, Tanzimat'tan sonra temettü'ât adı verilen sayımlar yapılmıştır. Bu iki defter benzer olmakla birlikte temettü'ât defterleri, tahrir defterlerine göre çok daha tafsilatlıdır.

Tanzimat yönetiminin mali reformlarının en önemli ayağını vergi düzenlemeleri oluşturuyordu. Bu kapsamda, tespiti ve tahsilatı karmaşık bir hale gelmiş olan çok sayıdaki örfi vergilerin tamamı kaldırılarak yerine herkesin emlak, arazi, ticaret ve gelirine oranla, ödeme gücüne göre belirlenecek tek bir vergi getirildi. Yani temettü'ât sayımları bir nevi vergi, servet ve gelir sayımıydı (Güran, 2000, s. 75, 79). Bu sayımlarla birlikte ortaya çıkan temettü'ât defterleri, mikro ölçekte mahalleler, köyler, çiftlikler; makro ölçekte ise Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyıldaki sosyo-ekonomik görüntüsü açısından kıymetli bilgiler içermektedir. Defterler, 19. yüzyılda bölge halkının kullandığı isimler ve lakaplar, bölgenin tahmini nüfusu, nüfusun etnik kökeni, icra edilen meslekler, hanelerin gelir kaynakları, sahip olduğu arazi ve hayvan miktarları, yetiştirilen ürünler, sahip oldukları gayrimenkuller ve ödedikleri vergiler gibi çok farklı veriler sunmaktadır.

10391 numaralı Kızılviran temettü'ât defteri 18x50 ebadında, ciltsiz ve ebrusuz, toplam 32 sayfadan oluşmaktadır. Defterde Kızılviran'da 122 hane kaydedilmiştir. Her sayfada ortalama 3 hane yer almaktadır. Defterde hane reisleriyle ilgili verilen bilgiler arasında; hane reisinin ismi, mesleği, bir önceki yıl ödediği vergi miktarı, sahip olduğu mal varlığı ve gelirleri yer almaktadır. Sayımlardan köyün muhtar ve imamı sorumludur. Kızılviran temettü'ât defterinin sonunda köy muhtarı ve muhtar yardımcısının mührü vardır. Sayımlarda köyün imamı da hazır bulunmuş fakat mührünün kaybolduğu notu düşülmüştür.

Osmanlı döneminde bir köy statüsünde olan Kızılviran'ın ismi, 1962 yılında alınan kararla Kızılören olarak değiştirilmiştir (BCA, 30-18-1-2, 165/29/16). Kızılören, Günümüzde Konya'nın Meram ilçesine bağlı bir mahalledir. Köy merkezine 4 km uzaklıkta olan Kızılören Höyüğü'nde yapılan araştırmalar sonucunda, bölgenin tarihinin Neolitik döneme kadar indiği tespit edilmiştir (Bahar-Koçak, 2004, s. 50). 1073'te Konya'nın Selçuklu hâkimiyetine girmesiyle birlikte, kentin yakınında bulunan Kızılviran de Selçuklu hâkimiyetine girmiştir. Ticari faaliyetlerin aktif olduğu bir güzergâhta olan Kızılviran, Beylikler ve Osmanlı döneminde de ticari faaliyetlerini sürdürmüştür. 18. Yüzyılda Osmanlı Devleti'nin iskân politikası nedeniyle, Kızılviran çevresindeki yaylak ve kışlaklarda yaşayan Türkmenlerin Kızılviran'a yerleştirilmeleriyle köy nüfusu artmıştır. (Karpuz, Bozkurt ve Mimiroğlu, 2008, s. 157-158.)

2. Nüfus ve Mesleki Yapılanma

Temettü'ât defterlerinde yer alan hane sayılarından yola çıkarak Osmanlı yerleşimlerinin nüfusları hakkında yaklaşık olarak fikir sahibi olmamız mümkündür. Hane nüfusu ortalama beş kişi (Barkan, 1953; Kütükoğlu, 2003) olarak kabul edildiğinde, 1845 yılına ait temettü'ât defterine göre 122 haneden oluşan Kızılviran Köyü'nün nüfusunun (122 x 5 + % 10) (Öz, 2000, s. 20) 670 civarında olduğunu söylemek mümkündür.

Defterde hane reislerinin meslekleri “*erbâb-ı ziraatten olduğu*”, “*çobanlık ile matuf olduğu*” gibi ifadelerle kaydedilmektedir. Aşağıda Tablo 1’de 122 hanenin 113’ünün meslek hanesinde çeşitli meslekler yazıldığı görülürken kalan 9 kişinin meslek hanesinde durumlarını bildiren ifadeler yer almaktadır. 3 ila 13 yaşlarında olan 14, 43, 80, 112 ve 122 numaralı hanelerin reisleri “*eytam*” yani yetim olarak kaydedilmiş, vasilerinin anneleri olduğu belirtilmiştir. Bir miktar toprak ve hayvan sahibi olan 14 numaralı hane reisi dışında diğer yetimlerin durumları “*şunun bunun ianesiyle geçinmektedir*” şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 1: Kızılviran Hane Reislerinin Mesleki Yapılanması

Meslek Adı	Mesleği İcra Eden Hane Reisi Sayısı	Mesleğin icra Edilme Oranı %
Erbâb-ı Ziraat (Çiftçi)	88	78
Irgat	11	10
Çoban	6	5
Kömürcü	2	2
Hizmetkâr	2	2
İmam	1	1
Asker	1	1
Rençber	1	1
Hatib (Oduncu)	1	1

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Yetimlerin dışında 6 ve 39 numaralı hane reislerinin meslek hanesinde de yine “*şunun bunun ianesiyle geçinmektedir*” denilmektedir. 49 numaralı hane reisi “*mefluç*” (felçli), 102 numaralı hane reisi de “*amel-mânde*” (iş göremez durumda) olarak kaydedilmiş ve “*şunun bunun ianesiyle geçinmekte*” olduğu belirtilmiştir.

122 haneden 88’i çiftçi, 11’i ırgat, 2’si hizmetkâr ve biri rençber olarak kaydedilmiştir. Tabloda meslek olarak çiftçiliğin diğer mesleklere olan oranı %78 olarak görünse de aslında rençber, hizmetkâr ve ırgatların da toprak sahibi olmayıp başkalarının tarlasında çalışan işçiler olması dolayısıyla bu oran %90’a çıkmaktadır. Esasen o dönem Osmanlı köylerinin geçim kaynağını genel olarak tarım ve hayvancılığın oluşturduğu bilinmektedir (Muşmal, 2008, s. 258). Defterdeki kayıtlardan köyün bir imamı olduğu, 6 kişinin çobanlık, iki kişinin kömürcülük ve bir kişinin de odunculuk ile uğraştığı anlaşılmaktadır. Bir hane reisinin de asker olduğu ve deftere “*asakir-i nizamiye-i hazret-i şahaneden*” şeklinde kaydedildiği görülmektedir. Köyde odunculuk ve kömürcülükle uğraşan hane reislerinin olması, köyde bu mesleklerin yapılacağı kadar bol ormanlık alan olduğunu göstermektedir.

Defterlerde vergi mükellefi olmaları sebebiyle bilgiler hane reisleri üzerinden kaydedilmiştir. Hane reislerinin isimlerinin tek tek yazılmış olması onomastik bilimi açısından oldukça değerli veriler sunmaktadır. Kızılviran’da hane reislerinin isimlerinin bazıları “*Bekir oğlu Musa*”, “*Ömer oğlu Hüseyin*” gibi baba ismiyle kaydedilirken bazıları da “*Koca İsmail oğlu Ömer*”, “*Deli Ahmed oğlu Mehmed*” gibi babalarının isimleri ve lakapları ile birlikte kaydedilmiştir. Yine az da olsa bazı hane reislerinin isimlerinin “*Gebeş oğlu İbrahim*”, “*Pekmezci oğlu Mehmed*” gibi yalnızca baba lakabıyla

kaydedildiği de görülmektedir. Birkaç hane reisi ise “Aziz oğlu Musa oğlu Mustafa” gibi dede ve baba isimleriyle birlikte yazılmıştır.

Tablo 2: Kızılviran'da Hane Reislerinin İsim ve Meslekleri

Hane No	Hane Reisi	Mesleği	Hane No	Hane Reisi	Mesleği
1	Kara Hüseyin oğlu Mustafa	İmam	62	Hasan oğlu İbiş	Çiftçi
2	Yusuf oğlu Mehmed	Çiftçi	63	Hasan oğlu İsmail	Çiftçi
3	Hasan oğlu Mehmed	Çiftçi	64	Abdurrahman oğlu Mehmed	Çiftçi
4	Ali oğlu Hüseyin	Çiftçi	65	Köse Veli oğlu Mustafa	Çiftçi
5	Kara Mustafa oğlu Seyyid Ahmed	Çiftçi	66	Hüseyin oğlu Ali	Çiftçi
6	İsmail oğlu Mustafa	Yardıma muhtaç	67	Hüseyin oğlu Osman	Çiftçi
7	Mehmed oğlu Hasan	Asker	68	Hüseyin oğlu Ahmed	Çiftçi
8	Kara Hüseyin oğlu Ömer	Çiftçi	69	Nasuh oğlu Mustafa	Çiftçi
9	Hasan oğlu İsmail	Çoban	70	Nasuh oğlu Nasuh	Çiftçi
10	Süleyman oğlu Hüseyin	Çiftçi	71	Mustafa oğlu Hasan	Çoban
11	Hüseyin oğlu Mehmed	Çiftçi	72	Deli Osman oğlu Mehmed	Çoban
12	Mehmed oğlu Ali	Çiftçi	73	Deli Halil oğlu Veli	Çiftçi
13	Ömer oğlu Hüseyin	Çiftçi	74	Bekir oğlu Bekir	Çiftçi
14	Seyyid oğlu İbrahim	Çiftçi	75	Mehmed oğlu Abdurrahman	Çiftçi
15	Ahmed oğlu Mehmed	Çiftçi	76	Mustafa oğlu Hasan	Çiftçi
16	Mehmed oğlu Mustafa	Çiftçi	77	İsmail oğlu Mustafa	Çiftçi
17	Ali oğlu Hüseyin	Çiftçi	78	Bekir oğlu Musa	Çiftçi
18	Hasan oğlu Abdülbaki	Oduncu	79	Gebeş oğlu İbrahim	Kömürcü
19	İsmail oğlu Emin	Çiftçi	80	Gebeş Ali oğlu Abdurrahim	Yetim
20	Koca Ömer oğlu Hasan	Çiftçi	81	Mehmed oğlu Musa Havace	Çiftçi
21	Koca Ömer oğlu Mehmed	Çiftçi	82	Musa oğlu Mustafa	Çiftçi
22	Hacı Ömer oğlu Memiş	Çiftçi	83	Deli Ahmed oğlu Mehmed	Çiftçi
23	Hacı Ömer oğlu İsmail	Çiftçi	84	Mehmed oğlu Süleyman	Çiftçi
24	Emeksiz oğlu Abdullah	Çiftçi	85	Hüseyin oğlu Abdurrahman	Çiftçi
25	Emeksiz oğlu Bekir oğlu Seyyid	Çiftçi	86	İbrahim oğlu Veli	Irgat
26	Abdülbaki oğlu Osman	Çiftçi	87	Memiş oğlu Seyyid	Çiftçi
27	Mehmed oğlu Veli	Çiftçi	88	Mehmed oğlu Hasan	Rençber
28	Mehmed oğlu Abdülkadir	Çiftçi	89	İsmail oğlu Mehmed	Çiftçi
29	Mehmed oğlu Ali	Çiftçi	90	İsmail oğlu Halil	Irgat
30	İbrahim oğlu Osman	Çiftçi	91	Osman oğlu Osman	Çiftçi
31	İsmail oğlu Emin	Çiftçi	92	Musa oğlu Ali	Çiftçi
32	Mehmed oğlu Mustafa	Çiftçi	93	İbrahim oğlu Mehmed	Çiftçi
33	Emir Ali oğlu İbrahim	Çiftçi	94	Koca Ahmed oğlu İsa	Çiftçi
34	Hüseyin oğlu İsmail	Çiftçi	95	Ahmed oğlu İbrahim	Çiftçi
35	Deli Seyyid oğlu İsmail	Çiftçi	96	Hacı Ömer oğlu Seyyid	Irgat
36	Ali oğlu İsmail	Çiftçi	97	Ali oğlu Mustafa	Çiftçi
37	Deli Seyyid oğlu Mustafa	Çiftçi	98	Hasan oğlu Şaban	Çiftçi
38	İsa oğlu Mustafa	Çiftçi	99	Hasan oğlu Mehmed	Çiftçi
39	İsa oğlu Mehmed	Yardıma muhtaç	100	Musa oğlu İbrahim	Çiftçi
40	İsa oğlu Hüseyin	Çiftçi	101	Musa oğlu Mehmed	Çiftçi
41	Derviş Hasan oğlu İsmail	Çiftçi	102	Mehmed oğlu Ali	İş göremez, yardıma muhtaç
42	Derviş oğlu Mehmed oğlu Seyyid	Çiftçi	103	Hüseyin oğlu Osman	Çiftçi
43	Deli Emin oğlu Halil	Yetim	104	Hacı Hüseyin oğlu Seyyid	Çiftçi

44	Aziz oğlu Musa oğlu Mustafa	Çiftçi	105	Hacı Hüseyin oğlu Ali	Çiftçi
45	Deli Halil oğlu Abdülkadir	Çiftçi	106	Ali oğlu İbrahim	Çiftçi
46	Musa oğlu Mehmed	Çiftçi	107	Memiş oğlu Ali	Çoban
47	Aziz oğlu Mustafa oğlu Halil	Çiftçi	108	Hasan oğlu Emrullah	Çiftçi
48	Mustafa oğlu Mehmed	Çiftçi	109	Mehmed oğlu Seyyid	Irgat
49	Ömer oğlu Mehmed	Felçli, yardıma muhtaç	110	Hüseyin oğlu İbrahim	Çiftçi
50	Süleyman oğlu Mehmed	Irgat	111	Abdurrahman oğlu Abdullah	Irgat
51	Süleyman oğlu Ömer	Çiftçi	112	İsmail oğlu Musa	Yetim
52	Mehmed oğlu Mehmed	Çoban	113	Memiş oğlu Mustafa	Çoban
53	Bekir oğlu Hasan	Çiftçi	114	Mustafa oğlu Mehmed	Çiftçi
54	Mehmed oğlu Abdülgani	Çiftçi	115	Baki oğlu Mehmed	Hizmetkâr
55	Monla Ali oğlu Abdullah	Çiftçi	116	Süleyman oğlu Süleyman	Irgat
56	İbrahim oğlu Ali	Çiftçi	117	Mehmed oğlu Dağlı Mehmed	Irgat
57	Mehmed oğlu İbrahim	Kömürcü	118	Musa oğlu İbrahim	Irgat
58	İsmail oğlu İsmail	Çiftçi	119	Mehmed oğlu Mustafa	Irgat
59	İsa oğlu Ömer	Çiftçi	120	Hacı Ömer oğlu Ali	Irgat
60	Pekmezci oğlu Mehmed	Çiftçi	121	Hüseyin oğlu Osman	Hizmetkâr
61	Hüseyin oğlu Mehmed	Çiftçi	122	Hüseyin oğlu Mehmed	Yetim

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Kızılviran'da çok sayıda hane reisinin ve babalarının isimleri aynı olmasına karşın çok fazla lakap kullanılmadığı göze çarpmaktadır. 26 hane reisinin baba lakabı ve yalnızca 2 hane reisinin (“dağlı” ve “hoca”) kendi lakabının kaydedildiği görülmektedir. En fazla kullanılan lakaplar “deli” ve “haci”dir. Bunlar dışında “derviş”, “emeksiz”, “gebeş”, “kara”, “koca”, “köse”, “molla” ve “pekmezci” lakaplarının kullanıldığı görülmektedir. 10 çift hane reisi ve baba isimlerinin aynı olduğu görülmektedir. “Hüseyin oğlu Mehmed”, “Hüseyin oğlu Osman”, “Mehmed oğlu Ali” ve “Mehmed oğlu Mustafa” isimlerinden ise üçer adet bulunmaktadır (Tablo 2). Soyadı kullanılmadığı için o dönem bu gibi durumlarda ayırıcı unsur lakaplardır. Bu kadar isim benzerliği olması ve buna rağmen lakap kullanılmaması diğer köylerle kıyaslandığında da pek rastlanan bir durum değildir (Korucu Üçüncü, 2021).

453

Tablo 3: Kızılviran'da Kullanılma Sıklığına Göre Hane Reislerinin İsimleri

İsim	Adet	İsim	Adet
Mehmed	24	Osman	6
Mustafa	14	Hüseyin	5
Allah'ın kulu manasındaki isimler	10	Ömer	3
Ali	9	Halil	3
İbrahim	9	Musa	3
İsmail	8	Veli	3
Seyyid	7	Diğer	13
Hasan	6		

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Kızılviran'da yaşayan hane reislerinin beşi babalarıyla aynı ismi taşımaktadır. Daha çok Mehmed, Mustafa, İbrahim, İsmail, Musa gibi peygamber isimleri; Hz. Muhammed'in torunları olan Hasan ve Hüseyin'in isimleri; Osman, Ali, Ömer gibi dört halifenin isimlerinin yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir. Bunların dışında Arapça kul, köle anlamına gelen “abd” kelimesi ile Allah'ın isimlerinin birleşiminden oluşan ve Allah'ın kulu anlamına gelen “Abdullah”, “Abdurrahman”, “Abdülbaki”, “Abdülkadir”, “Abdurrahim”, ve “Abdülgani” isimlerinin sıklıkla kullanıldığı göze

çarpmaktadır. Yine Hz. Muhammed'in soyundan gelen anlamındaki "Seyyid" ismine de oldukça sık rastlanılmaktadır. Tablo 2'de görüldüğü üzere hane reislerinin isimlerinin hemen tamamı dinî kökenli isimlerdir. Yaygın olarak kullanılan isimlerin toplam hane reislerinin isimlerine oranı %90'dır. Defterde kayıtlı isimlere bakıldığında 1844 yılında Kızılviran'da ikamet eden gayrimüslim olmadığı görülmektedir (Tablo: 2).

3. Tarımsal Üretim

Temettü'ât defterlerinde hane reislerinin sahip oldukları arazi miktarları da yer almaktadır. Ürün ekilen araziler "*mezru' tarla*", nadasa bırakılan araziler ise "*gayr-ı mezru' tarla*" olarak kaydedilmiştir. Toprağın verimliliğini artırmak için toprağı dinlendirmek yani nadasa bırakmak gerekir. Aşağıdaki tabloya bakıldığında 1844 yılında Kızılviran'da nadasa bırakılmış olan tarlaların ürün ekilmiş tarlalardan daha fazla olduğu ve köylülerin toplam arazilerin % 48'ini işledikleri görülmektedir. Güran, Ankara çevresinde nadasa bırakılan arazilerin fazla olmasının nedenini taşıma imkânlarının yetersizliğine bağlamaktadır (Güran, 2019, s. 78). Osmanlı tarım istatistiklerine göre araziler işlenen toprakların yüzölçümlerine göre üçe ayrılıyordu: 10 dönümden az olanlar küçük, 10-50 dönüm arası orta ve 50 dönümden fazla olan araziler ise büyük işletme sayılıyordu (Güran, s. 91, 100). Buna Göre Kızılviran'da hanelerin işlediği toprakların orta ve küçük işletmeler olduğunu, hiç büyük işletme olmadığını belirtmek gerekir.

Tablo 4: 1844 Yılında Kızılviran'da Hane Reislerinin Sahip Olduğu Araziler

Arazi Türü	Miktar (dönüm)	Oranı %	Hane Ortalaması
Hububat ekili tarla	1.038,5	48	8,51
Nadasa bırakılmış tarla	1.141	52	9,35
Toplam arazi	2.179,5	100	17,86

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

454

Kızılviran'da tarım arazisine sahip hane sayısı 94, bunun toplam hane sayısına oranı ise % 77'dir. İcar olarak kaydedilmiş tarla yoktur. Yani tarımla uğraşan hanelerin tamamının toprakları kendilerine aittir. Kızılviran'daki toplam arazi 2179,5 dönümdür. Köyde bulunan toplam hane başına yaklaşık 17 dönüm arazi düşerken, toprağı olan hane başına düşen arazi miktarı yaklaşık 23 dönümdür. Köyde en fazla tarlaya sahip olan hane 53 dönüm ile 55 numaralı hanedir. En az tarlaya sahip olan hane ise 6 dönüm ile 97 numaralı hanedir. Hiç tarlası olmayan 28 hane vardır. Bunlar çoban, ırgat, hizmetkâr, rençber, oduncu, yetim, amel-mânde olarak kaydedilen haneler ve "*şunun bunun ianesiyle geçinmektedir*" ibaresiyle kaydedilen iki hanedir. Yetim olarak kaydedilen 14 numaralı hanenin ise 10 dönüm gayr-i mezru' tarlası bulunmaktadır.

Tablo 5'e bakıldığında Kızılviran'da yalnızca hinta (buğday) ve şa'ir (arpa) üretildiği görülmektedir. 1844 yılında yaklaşık 2312,5 kile tahıl üretilmiştir. Bunların 1370 kilesi (% 59) buğday, 942,5 kilesi (% 41) de daha çok hayvanlara yem olarak kullanılan arpadır. Hane başına düşen miktarlara baktığımızda ise 11,22 kile buğday, 7,72 kile arpa, toplamda ise 18,94 kile tahıl düşmektedir.

Tablo 5: Kızılviran'daki Hane Reislerinin Yıllık Tahıl Üretim Miktarı, 1844

Tahıl Cinsi	Miktar (yarım)	Oranı %	Hane Ortalaması (yarım)
Hinta (buğday)	2.740	59	22,45
Şa'ir (arpa)	1.885	41	15,45
Toplam tahıl üretimi	4.625	100	37,90

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Temettü'ât defterlerinde tahıllar genellikle "*keyl*" (kile) ifadesi ile kaydedilirken, bazı defterlerde "*yarım*" ifadesi ile kaydedilmiştir. Kızılviran'a ait defterde de ölçü birimi olarak "*yarım*" kullanılmıştır. Birim olarak "*yarım*" farklı çalışmalarda farklı ağırlıklarla açıklanmıştır. Örneğin Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanan *Derleme Sözlüğü*'nde yarım, kilenin alt birimlerinden biridir. 1

kile = 32 yarım olarak ifade edilmiştir. Ancak Kızılviran'ın ekilen arazi miktarı, coğrafi durum ve ekilen ürünler gibi şartları bölgedeki diğer köylerle karşılaştırıldığında (Ürekli ve Özdoğan, 2019) "yarım"a karşılık gelecek en tutarlı ağırlık $\frac{1}{2}$ kile²dir. Bu nedenle Tablo 5'teki veriler defterde yazıldığı gibi "yarım" birim üzerinden verilirken, karşılaştırmalarda kolaylık sağlaması açısından değerlendirme kısmında "kile"ye çevrilerek verilmiştir.

Temettü'ât defterlerinde köyde üretilen tahıllardan alınan aşar vergisi hem ağırlık hem de kuruş olarak kaydedilmiştir. Aşar rüsumu, bölgeye göre değişmekle birlikte genellikle tahıllardan % 10 oranında alınan bir vergidir (Erkal, 2007, s. 97). Buradan yola çıkarak yaklaşık olarak toplam tahıl üretimini tahmin edilebilir. Zira aşar rüsumunun oranı bölgeye göre değişiklik arz etse de temel aldığımız 1/10 oranının sağlamasını yapmak mümkündür. Temettü'ât defterlerinde alınacak aşar rüsumunun hem tahıl cinsi ve ağırlığı hem de birim fiyatı ve toplam değeri verilmiştir. Tarlaların kayıtları da sayım 1260 (1844) senesinde yapıldığı için o yılın toplam hasılatı ve 1261 (1845) senesinin tahmini hasılatı kaydedilmiştir. Kızılviran'a ait temettü'ât defterinde buğday'ın her "yarım" için birim fiyatı 4 kuruş, arpa'nın her "yarım" için birim fiyatı da 2,20 kuruş olarak belirtilmiştir. Buğday ve arpanın ağırlık olarak öşür miktarı ile birim fiyatlarını çarparak elde edilen toplamın 10 katı, defterde verilen tarlaların yıllık toplam hasılatı ile çok yakın bir değer vermektedir. Dolayısıyla Kızılviran'da öşür vergisinin 1/10 oranında alındığı teyit edilmektedir.

4. Hayvancılık

En önemli ziraî faaliyetlerden biri olan hayvan yetiştiriciliğinin; yük taşımak, çift sürmek, ailenin et, süt, peynir, yağ gibi temel gıda maddelerini karşılamak, tarımda kullanılmak üzere gübre sağlamak, deri ve yün ihtiyacını karşılamak ve bu ürünleri satmak üzere üretmek gibi pek çok getirisi vardır (Güran, 2019, s. 121).

Anadolu'nun birçok yerinde olduğu gibi Kızılviran'da da temel geçim kaynaklarından biri hayvan yetiştiriciliğidir. Hane reisleri 250 (% 7) büyükbaş, 3473 (% 91) küçükbaş ve 91 (% 2) yük ve binek hayvanına sahiptir (Tablo 6). Kızılviran hane reislerinin % 77'si hayvancılıkla uğraşırken % 23'ünün hiç hayvanı bulunmamaktadır. Hayvan sahibi olmayan haneler ise çoban, ırgat, rençber, hizmetkâr, yetim ve yardıma muhtaç olarak kaydedilen ailelerdir. Çiftçi olduğu halde hiç hayvan sahibi olmayan tek hane 37 numaralı hanedir. Hane reislerinin % 70'inin küçükbaş, % 76'sının büyükbaş ve % 71'inin yük ve binek hayvanı sahibi olduğu görülmektedir. Hane başına düşen toplam hayvan sayısı ise 31,26'dır.

Tablo 6: Kızılviran'da Hane Reislerinin Sahip Olduğu Hayvan Çeşitleri

Hayvan çeşidi	Sayısı	Oranı %	Hane Ortalaması
Büyükbaş hayvan	250	7	2,04
Küçükbaş hayvan	3.473	91	28,46
Yük ve binek hayvanı	91	2	0,74
Toplam	3.814	100	31,26

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Kızılviran'da yetiştirilen büyükbaş hayvanlara bakıldığında et ve sütünden yararlanılmak için yetiştirilen sağmal hayvanların yanında çift sürmek için kullanılan karasığır öküzü, koşum camızı ve kara öküz bulunmaktadır. Tarla sahibi olan hanelerde genellikle tarla sürmek için bir çift hayvan beslendiği görülmektedir. Sağmal büyükbaş hayvanlardan daha çok inek, çift hayvanı olarak da karasığır öküzü beslenmektedir. Kızılviran'da hane başına düşen büyükbaş hayvan sayısı 2,04'tür (Tablo 7).

² Konya'da 1 kile, 25 okka, 32,070 kg'a tekabül etmektedir (Taşkın, 2005, s. 66).

Tablo 7: Kızılviran'da Hane Reislerinin Sahip Olduğu Büyükbaş Hayvan Çeşitleri

Cinsi	Sayısı	Oranı %	Hane Ortalaması
Karasiğir Öküzü	148	59	1,21
Sağmal İnek	59	24	0,48
Koşum Camızı	22	9	0,18
Sağmal Camus	17	7	0,13
Kara Öküz	2	1	0,01
Dölsüz İnek	1	0	0,008
Sağmal Manda	1	0	0,008
Toplam	250	100	2,04

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Tarla sahibi olmalarına karşın 1, 13, 37, 57 ve 100 numaralı hanelerin tarla sürmek için bir çift öküzü olmadığı görülmektedir. Üstelik 13, 37 ve 100 numaralı hanelerin mesleği çiftçi olarak kaydedilmiştir. Bu hanelerin -37 numaralı hane hariç- birer merkebi vardır. Diğer hanelere de koşum hayvanlarıyla ilgili kira bedeli kaydedilmemiştir. Dolayısıyla koşum hayvanı olmayan hanelerin tarlalarını merkeb yardımı ve insan gücüyle sürdürdükleri düşünülebilir. Ancak hane reisinin kardeşi, babası gibi yakın akrabalarından kira bedeli ödemedi hayvanlarını ödünç almış olduğu da düşünülebilir.

Tablo 8: Kızılviran'da Hane Reislerinin Sahip Olduğu Küçükbaş Hayvan Çeşitleri

Cinsi	Sayısı	Oranı %	Hane Ortalaması
Sağmal Ağnam	484	14	3,96
Sağmal Keçi	699	20	5,72
Dölsüz Ağnam	467	13	3,82
Dölsüz Keçi	655	19	5,36
Erkek Ağnam	12	0	0,09
Erkek Keçi	13	0	0,10
Kuzu	488	14	4
Oğlak	655	19	5,36
Toplam	3.473	100	28,46

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Zirai faaliyetlerde pek katkısı olmayan küçükbaş hayvanlar daha ziyade köylünün et, süt, deri ve yün gibi ürün ihtiyacını karşılamak için yetiştirilmektedir. Kızılviran'da küçükbaş hayvanların sayıca büyükbaş hayvanlara göre çok daha fazla tercih edildiği görülmektedir (Tablo 6). Küçükbaş hayvanların %42'si koyun, % 58'i de keçidir. Hane başına düşen koyun sayısı 11,89, keçi sayısı ise 16,57'dir. Bu verilere bakarak küçükbaş hayvanlardan da çoğunlukla keçinin tercih edildiği anlaşılmaktadır. Koyunların % 33'ü sağmal, % 32'si dölsüz, %1'i erkek, %34'ü de kuzudur. Keçilerin ise %35'i sağmal, %32'si dölsüz, %1'i erkek ve % 32'si de oğlaktır. Hane başına düşen küçükbaş hayvan sayısı 28,46'dır (Tablo 8). Küçükbaş hayvanların hane ortalaması diğer köylerle kıyaslandığında yaklaşık değerlerle karşılaşılmaktadır (Korucu Üçüncü ve Elemana, 2021, s. 151).

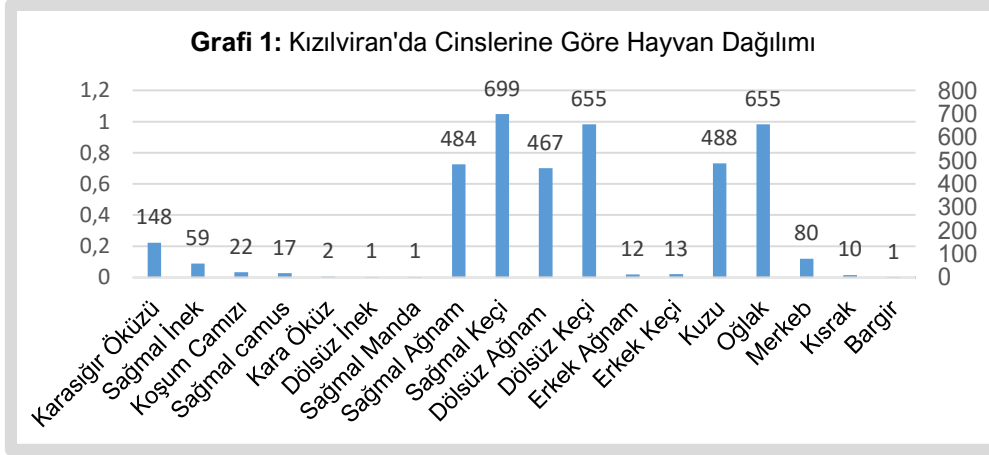
Tablo 9: Kızılviran'da Hane Reislerinin Sahip Olduğu Yük ve Binek Hayvanları

Cinsi	Merkeb	Kısarak	Bargir	Toplam
Sayısı	80	10	1	91
Hane Ortalaması	0,65	0,08	0,008	0,74

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Yük ve binek hayvanları, bağ, bahçe veya tarlaya gitmek, ürünleri tarladan ambara taşımak yahut pazara mal götürmek gibi amaçlarla kullanılmıştır (Kütükoğlu, 1995, s. 404; Muşmal, 2008, s. 265). Kızılviran'da beslenen yük ve binek hayvanlarından çoğunlukla (%88) merkeb yetiştirilmektedir. % 11 oranında kısarak ve %1 oranında da bargir bulunmaktadır. 59, 68, 89 ve 110 numaralı hanelerin

hem merkebe hem de kısarak yetiştirdiği görülürken, 68 ve 101 numaralı hanelerin yetiştirdiği kısraklardan gelir elde ettiği görülmektedir.

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

5. Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

Hayvanlardan elde edilen en önemli ürünlerden biri, aynı zamanda köylünün yoğurt, peynir, kaymak ve yağ gibi gıda ihtiyaçlarını elde ettiği süttür. 20. yüzyıl başlarında bölgelere göre değişiklik göstermekle birlikte bir inek ortalama 192-770, bir koyun ise 35-72 kg süt verebilmektedir. Ortalama olarak 1 kg yağ için 20 kg inek sütü, 1 kg peynir için 5,5 kg koyun sütü gerekiyordu. Yani bir ineğin bir yılda verdiği süttan yaklaşık 38,5 kg yağ, bir koyunun bir yılda verdiği süttan de 12,8 kg peynir elde edilebilirdi (Güran, 2019, s. 126). Aşağıda verilen tabloda bir ineğin yıllık ortalama 481, bir koyunun da 54 lt süt verdiği düşünülerek yaklaşık değerler hesaplanmaya çalışılmıştır.

Tablo 10: Kızılviran'da Hane Reislerinin Süt Üretimleri, 1844

Hayvan Türü	Sayı	Yıllık Toplam Süt Üretimi L	Hane Başına Düşen Yıllık Süt Üretimi ML	Hane Başına Düşen günlük Süt Üretimi ML
Sağmal Ağnam	484	26.136	214,22	0,58
Sağmal Keçi	699	37.746	309,39	0,84
Sağmal İnek	59	28.379	232,61	0,63
Sağmal Camus	17	8.177	67,02	0,18
Sağmal Manda	1	481	3,94	0,01
Sağmal Küçükbaş	1.183	63.882	523,62	1,43
Sağmal Büyükbaş	77	37.037	303,58	0,83
Toplam	1.260	100.919	827,23	2,26

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Tablo 10'a bakıldığında Kızılviran'da 1260 sağmal hayvandan elde edilen yıllık toplam süt üretiminin 100.919 litre olduğu görülmektedir. Yani günlük yaklaşık 276,5 litre süt üretilmektedir. Kızılviran'daki süt üretiminin % 63'ü küçükbaş, % 37'si büyükbaş hayvanlardan elde edilmektedir. Hane başına düşen yıllık olarak 523 litre küçükbaş, 303 litre büyükbaş sütü düşmektedir. Günlük olarak ise hane başına 1,43 litre küçükbaş, 0,83 litre büyükbaş sütü düşerken toplamda hane başına düşen günlük süt miktarı 2,26 litredir.

6. Gelirler ve Vergiler

Kızılviran'da hane reislerinin gelirlerinin büyük bir kısmını tarım ve hayvancılıktan elde ettiği görülmektedir (Tablo 11). Köyün toplam tarım geliri 15.400, hane başına düşen tarım geliri 126,22 kuruştur. Tarımdan sonra en büyük ikinci gelir kalemi ise 12.538 kuruş toplam gelir ve 102,77

kuruş hane başı gelire hayvancılıktır. Hayvanlar arasında en fazla gelir getiren sağmal koyun ve keçidir. Yük ve binek hayvanlarından yalnızca kısarak için gelir kaydedilmiştir.

Bir hanenin imamlıktan, iki hanenin kömürcülüğten, altı hanenin çobanlıktan, 11 hanenin ırgatlıktan, iki hanenin hizmetkârlıktan ve bir hanenin de rençberlikten başka geliri yoktur. Oduncu olarak kaydedilen hanenin ise temettü'âtı 16, zuhurat temettü 500 olarak yazılmıştır. Hane reislerinin mallarından elde ettikleri karlar "temettü'âtı" ifadesiyle belirtilmiştir. Hane reisinin mesleğinden elde ettiği geliri ve kaynağı belli olmayan, düzensiz gelirler ise "zuhurat temettü" ifadesiyle ayrıca belirtilmiş sonra hanenin toplam temettü'âtı verilmiştir (Kabakçı, 2013, s. 17). Köyün zuhurat temettü 44.436 kuruş, toplam temettü'âtı ise 82.622 kuruş olarak kaydedilmiştir.

Tablo 11: Kızılviran'da Hane Reislerinin Vergiye Konu olan Gelirleri ve Kaynakları, 1844

Gelir Grubu	Türü	Miktarı (Kuruş)	Hane Başına Düşen Gelir Miktarı (Kuruş)
Tarım	Mezru' tarla	15.400	126,22
Büyükbaş Hayvan	Sağmal inek	1.800	14,75
	Sağmal camus	1.120	9,18
	Sağmal manda	60	0,49
Küçükbaş Hayvan	Sağmal koyun	3.032	24,85
	Sağmal keçi	4.220	34,59
	Dölsüz koyun	934	7,65
	Dölsüz keçi	1.322	10,83
	Erkek koyun	24	0,19
	Erkek keçi	26	0,21
Yük ve binek hayvanları	Kısarak	300	2,45
Meslekler	İmamlık	300	2,45
	Kömürcülük	1.350	11,06
	Çobanlık	2.730	22,37
	Odunculuk	500	4,09
	Irgatlık	4.450	36,47
	Hizmetkârlık	735	6,02
	Rençberlik	400	3,27
Zuhurat		44.436	364,22

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Daha önce bahsedildiği gibi aşar rüsumu tarımsal üretimden 1/10 oranında alınan bir vergidir. 1844 yılında Kızılviran'da toplam 137 kile buğday (1.108 kuruş), 94,25 kile arpa (458 kuruş), toplamda da 231,25 kile tahıl (1.566 kuruş) aşar vergisi ödenmiştir.

Tablo 12: Kızılviran'da Hane Reislerinin Tahıl Ürünlerine Ödedikleri Aşar Vergisi, 1844

Ürün Cinsi	Yarım	Kuruş
Hınta (buğday)	274	1.108
Şa'ir (arpa)	188,5	458
Toplam	462,5	1.566

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Kızılviran'da hane reislerinin 1844 senesi için ödedikleri vergiler; 254 kuruş adet-i ağnam, 1.128 kuruş otlak ve kışlak vergisi, 1.556 kuruş aşar vergisi ve 5.107,11 kuruş vergi-i mahsusadır (Tablo 13). Kızılviranlılar oran olarak en fazla vergiyi, vergi-i mahsusaya en az vergiyi ise adet-i ağnama ödemişlerdir.

Küçükbaş hayvanlardan alınan adet-i ağnam vergisi (Emecen, 1988, s. 478) toplam 122 haneden 81'inden alınmıştır. 1369 keçi ve 989 koyun olmak üzere toplam 2358 küçükbaş hayvandan 254 kuruş adet-i ağnam alınmıştır. En fazla adet-i ağnam vergisi ödeyen hane 14,32 kuruşla 5 numaralı hane iken en az ödeyen ise 0,08 kuruşla 75 numaralı hane olmuştur.

Otlak ve kışlak vergisi, sürülerini başka birinin tımarda ya da miri topraklarda otlatan göçebe kabileler ve yörüklerden yılda bir kez alınan bir vergi iken; zaman içerisinde bu vergiyi toplayan mültezimlerin yolsuzlukları nedeniyle kendi köylerindeki meralarda otlatılan hayvanlardan da alınır hale gelmiştir (Becermeren, 2008, s. 55).

Aşar vergisini Kızılviran'da tarımsal üretim yapan 91 hane ödemiştir. En yüksek aşar vergisini 44,20 kuruş olarak 24 numaralı hane reisi ödemiştir. En düşük aşar vergisini ise 2,20 kuruş olarak, aslen kömürcülükle uğraşan 57 numaralı hane reisi ödemiştir.

Temettü'ât defterinde Kızılviran'ın toplam vergi-yi mahsusası 5.107,11 kuruş olarak kaydedilmiştir. Ancak bizim defterde kayıtlı hanelerin vergi-yi mahsusalarını tek tek topladığımızda elde ettiğimiz rakam 5.253 kuruştur.³ Kızılviran'daki 6, 39 ve 80 numaralı hanelerin vergi-i mahsusa ödemedikleri görülmektedir. 6 ve 80 numaralı hanelerin "*hanesinden başka nesnesi olma*"dığı belirtilmiştir. 39 numaralı haneye ise "*merkumun bir nesneye kadrinin olmadığından vergisi dahi alınmamış olduğu*" ifadesi eklenmiştir. En yüksek vergi-i mahsusayı 82 kuruş olarak 46 ve 49 numaralı haneler, en düşük vergi-i mahsusayı da 9 kuruşla 109 numaralı hane ödemiştir.

Tablo 13: Kızılviran'da Hane Reislerinin 1844 Yılı İçin Ödedikleri Vergiler

Vergi Cinsi	Miktar (kuruş)	Oranı %	Hane ortalaması
Adet-i ağnam	254	3	2,08
Otlak ve Kışlak Vergisi	1.128	14	9,24
Aşar Vergisi	1.556	19	12,75
Vergi-i Mahsusa	5.107,11	63	43,05
Toplam Vergi	8.191	100	67,13

Kaynak: (BOA, ML.VRD.TMT.d.10391)

Kızılviran'ın 1844 yılı toplam temettü'âtı (gelir) 82.622 kuruş olarak kaydedilmiştir. Ancak tohum vb. üretim giderleri düşülmediği için tespit edilen bu yıllık gelir, gayrisafi üretimi ifade etmektedir (Güran, 2000, s. 78). İhtiyaç sahibi olan 7 hanenin ise hiç temettü'âtı yoktur. Diğer köylerle kıyaslandığında Kızılviran'da ihtiyaç sahiplerinin oranının biraz yüksek olduğu görülmektedir. Temettü'ât kaydedilmemiş olan 6, 39 ve 80 numaralı hanelerden hiç vergi alınmamışken, 43 ve 122 numaralı hanelerden 18 kuruş, 102 numaralı haneden 10 kuruş ve 112 numaralı haneden 15 kuruş vergi-yi mahsusa alınmıştır. Hanelerin kazanç ve vergileri arasındaki oranlara bakılacak olursa 1.422 kuruşla en fazla temettü'ât kaydedilmiş olan 63 numaralı haneden toplamda 163,08 kuruş vergi alınmıştır. Yani 63 numaralı hane reisi gelirinin % 11'i kadar vergi vermiştir. En düşük temettü'ât kaydı, 30 kuruş olarak felçli olan 49 numaralı haneye aittir. Bu hanenin de 82 kuruş vergi-i mahsusa ödediği görülmektedir. Oran olarak değerlendirildiğinde 49 numaralı hane reisinden % 273 oranında vergi alındığı görülmektedir. Dolayısıyla temettü'ât sayımlarının ortaya çıkış nedeni olan bireylerin gelirene göre adaletli vergi alımı pek gerçekleşmemiş gibi görünmektedir.

7. Sonuç

1844 yılında köy statüsünde olan Kızılviran, bugün Konya'nın Meram ilçesine bağlı Kızılören isimli bir mahalledir. Kızılviran köyüne ait 1844 tarihli temettü'ât defterine göre köy, 122 haneden oluşmaktadır ve nüfusu yaklaşık 670 kişidir.

³ Kızılviran Temettü'ât defterinde zaman zaman tahılların öşrü, hayvan sayıları ve hasılat toplamları ve dolayısıyla vergilerin yanlış hesaplandığı görülmüştür. Ancak vergiler alınırken defterde yazan rakamlar esas olduğu için hesaplamalarda düzeltme yapılmamıştır. Bu yanlışlıkların nedeni muhtemelen defterin görevli muhassıl tarafından değil, muhtar ve yardımcısı ya da okuma yazma bilen herhangi biri tarafından tutulmuş olmasıdır.

Kızılviran'da 9 çeşit meslek kaydedilmiştir. Ancak hanelerin çoğu geçimini tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Kömürcülük, odunculuk gibi faaliyetler bulunmakla birlikte bunlar temel geçim kaynağı olmaktan uzaktır.

Hane reislerinin isimleri incelendiğinde dini nitelikli isimlerin ağırlıkla kullanıldığı görülmektedir. En fazla kullanılan isim Mehmed onu takip edenler ise Ali, İbrahim, İsmail ve Seyyid'dir. Köyde çok fazla isim benzerliği olmasına karşın pek fazla lakap kullanılmadığı dikkat çekmektedir.

Kızılviran'daki hanelerin çoğu zirai faaliyetlerini yürütebilecek kadar araziye sahiptir. Köyde tahıl olarak yalnızca arpa ve buğday yetiştirilmiştir. 1844 yılında köylülerin arazilerinin çoğunu nadasa bıraktıkları ve % 48'ini işledikleri anlaşılmaktadır. Toprağı olmayan köylülerin çoğu ise ırgatlık ve çobanlık gibi işlerden gelir sağlamışlardır.

Kızılviran köyünde hem tarımsal faaliyetlerde ve taşımacılıkta gücünde yararlanmak hem de et, süt, deri, yün vb. ürünleriyle günlük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla büyükbaş, küçükbaş, yük ve binek hayvanları beslenmektedir. Büyükbaş hayvana nazaran daha çok küçükbaş hayvan besledikleri ve küçükbaş hayvanlar içerisinde de keçiyi daha çok tercih ettikleri görülmektedir.

Kızılviran'ı diğer köylerle karşılaştırdığımızda gelir kaynakları homojen bir yapıya sahiptir. Ziraatle ilgilenen hanelerin neredeyse tamamı aynı hayvan türlerine sahip olup, aynı ekin türlerini yetiştirmişlerdir.

Köyün toplam temettü'âtı 82.622 kuruş, toplam ödediği vergi ise 8.185,7 kuruştur. Yani Kızılviran köyü, gelirinin yaklaşık 1/10 'u oranında vergi ödemiştir. Gelir ve vergilere bireyler bazında bakıldığında adaletli bir dağılım gerçekleşmemiştir.

Sonuç olarak 1844 yılında Kızılviran'da yaşam süren ailelerin ortalama bir çift öküzleri, bir binek hayvanları, kendilerine yetecek kadar küçükbaş hayvanları olduğu ve kendilerine yetecek kadar tahıl ürettikleri, dolayısıyla tipik bir Orta Anadolu köyü görüntüsüne sahip olduğu söylenebilir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA), Maliye Nezareti Varidat Kalemi Temettü'ât Defterleri (ML.VRD.TMT.d.); 10391.

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 30-18-1-2, 165/29/16.

Tetkik Eserler

Adıyeke, N. (2000). Temettuat sayımları ve bu sayımları düzenleyen nizamname örnekleri, *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, S. 11, 769-825.

Bahar, H.-Koçak, Ö. (2004). Eskiçağ Konya araştırmaları 2 (Neolitik çağdan Roma dönemi sonuna kadar), Kömen Yayınları, Konya.

Barkan, Ö. L. (1953). Tarihi demografi araştırmaları ve Osmanlı tarihi", *Türkiyat Mecmuası*, C. 10, S.1, 1-26.

Becermen, C. (2008). *Klasik dönem Osmanlı vergi sistemi ve vergi türleri*, Vergi Müfettişleri Derneği Yay., Ankara.

Emecen, F. (1988). Ağnam resmi, *DİA*, C.1, İstanbul. 478-479.

Erkal, M. (2007). Öşür, *DİA*, C. 34, İstanbul. 97-100.

Güran, T. (2019). Osmanlı tarım ekonomisi, 1840-1910, *19. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi Üzerine Araştırmalar*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul. 69-153.

Güran, T. (2000). 19. yüzyıl Temettüat tahrirleri, *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yay., Ankara, 75-94.

Kabakçı, B. B. (2013). XIX. yüzyıl ortalarında Kırklareli (Kırkkilise)'de sosyal ve ekonomik hayat, İstanbul üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans tezi, İstanbul.

Karpuz, H.-Bozkurt, T.-Mimiroğlu, İ. M. (2008). Konya-Kızılören'deki tarihi yapılar üzerine bir araştırma, *Prof. Dr. Abdüsselam Uluçam Armağanı*, Van Çevre ve Kültür Derneği Yayını, Ankara, 157-176.

- Korucu Üçüncü, B. (2021). XIX. yüzyılın ortalarında Konya'nın Ilgın kazasına bağlı Çiğil-i Ulvî (Yukarı Çiğil) karyesinin demografik ve sosyo-ekonomik durumu, *Tarih ve Toplum Yazıları-Prof. Dr. Mehmet Kararağöz Armağan Kitabı*, Sonçağ Yay., Ankara, 527-550.
- Korucu Üçüncü, B. -Elemana, N. (2021). 19. yüzyılın ortalarında Konya eyaleti Ilgın kazası Çiğil-i Süfla (Aşağı Çiğil) karyesi'nin sosyo-ekonomik durumu (100093 numaralı temettü'at defterine göre), *Journal of Universal History Studies*, C. 4, S. 2, 141-158.
- Kütükoğlu, M. S. (1995). Osmanlı sosyal ve iktisadi tarihi kaynaklarından temettü defterleri, *Bellekten*, C. LIX, S. 225, 395-412.
- Kütükoğlu, M. S. (2003). 1830 nüfus sayımına göre Menteşe sancağında hane nüfusu, *Osmanlı Araştırmaları*, C. 23, İstanbul, 75-92.
- Muşmal, H. (2008). XIX. yüzyılın ortalarında Çumra'nın sosyo-ekonomik görüntüsü (10353 numaralı temettuat defterine göre)", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 24, Konya, 253-276.
- Öz, M.. (2000). Tahrir defterlerindeki sayısal veriler, *Osmanlı Devleti'nde Bilgi ve İstatistik*, T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Sarıköse, B. (2008). *Osmanlı döneminde Sille*, Selçuk Üniversitesi Basılmamış Doktora Tezi, Konya.
- Ünal, T. (2005), Osmanlı Devleti'nde kullanılan ölçü ve tartı birimleri, Fırat Üniversitesi Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ.
- Ürekli, B. – Özdoğan A. N. (2019, Aralık). Temettuat defterine göre İnlüce köyünün sosyal ve ekonomik görüntüsü (1844-1845)", *SUTAD*, S. 47, 197-215.

EXTENDED ABSTRACT

This study was carried out in Konya Province Central District Sille It was prepared by using the temettü'at book of Kızılviran Village of its sub-district.

The only source of detailed information about the 19th century Ottoman socio-economic history is the temettü'at registers. Therefore, temettü'at registers are the most important source for researchers to illuminate the social and economic history of a region. These notebooks, which contain the censuses made in the geography of the Ottoman Empire, provide very valuable data on social life, especially since they allow studies to be made through interregional comparison.

In the pre-industrial period, states and empires based on agricultural society carried out various censuses to determine the tax potential of the country. While the Ottoman Empire used to determine taxes with a system called "tahrir", after the Tanzimat, censuses called temettü'at were made. Although these two registers are similar, the temettü'at registers are much more detailed than the tahrir registers.

Tax regulations were the most important pillar of the financial reforms of the Tanzimat administration. In this context, all of the numerous customary taxes, the determination and collection of which had become complicated, were abolished and replaced with a single tax, which would be determined according to the ability to pay in proportion to real estate, land, trade and income of everyone. In other words, the dividend counts were a kind of tax, wealth and income counts. The temettü'at registers that emerged with these censuses, neighborhoods, villages, farms on a micro scale; On the macro scale, it contains valuable information in terms of the socio-economic image of the Ottoman Empire in the 19th century. The notebooks provide very different data such as the names and nicknames used by the people of the region in the 19th century, the estimated population of the region, the ethnic origin of the population, the occupations performed, the income sources of the households, the amount of land and animals they own, the products grown, the real estate they own and the taxes they pay.

The Kızılviran temettü'at book numbered 10391 consists of 32 pages in total, with the size of 18x50, without paperback and without marbling. 122 households in Kızılviran were recorded in the book. There is an average of 3 digits on each page. Among the information given in the notebook about the heads of the households; The name of the head of the household, his profession, the amount of tax paid in the previous year, his assets and income are included. The village headman and imam are responsible for the counts. At the end of the Kızılviran temettü'at book, there is the seal of the village headman and the deputy headman. The imam of the village was also present in the census, but it was noted that his seal was lost.

The name of Kızılviran, which had the status of a village during the Ottoman period, was changed to Kızılören with the decision taken in 1962. Kızılören is a neighborhood in the Meram district of Konya today. As a result of the researches carried out in Kızılören Tumulus, which is 4 km away from the village center, it was determined that the history of the region dates back to the Neolithic period. When Konya came under Seljuk rule in 1073, Kızılviran, located near the city, also came under Seljuk rule. Kızılviran, which is on a route where commercial activities are active, continued its commercial activities during the Principalities and the Ottoman period. Due to the resettlement policy of the Ottoman Empire in the 18th century, the population of the village increased with the settlement of the Turkmens living in the summer pastures and winter quarters around Kızılviran to Kızılviran.

Kızılviran, which had the status of a village in 1844, is a neighborhood called Kızılören in Meram district of Konya today. According to the temettü'at register of Kızılviran village dated 1844, the village consists of 122 households and its population is approximately 670 people.

9 types of occupations have been recorded in Kızılviran. However, most of the households earn their living from agriculture and animal husbandry. Although there are activities such as coal farming and woodcutting, these are far from being the main source of income.

When the names of the household heads are examined, it is seen that religious names are used predominantly. The most used name is Mehmed, followed by Ali, İbrahim, İsmail and Seyyid. Although there are many similar names in the village, it is noteworthy that not many nicknames are used.

Most of the households in Kızılviran have enough land to carry out their agricultural activities. Only barley and wheat were grown as grains in the village. It is understood that in 1844 the villagers left most of their land fallow and cultivated 48%. Most of the peasants, who did not have land, earned income from jobs such as farmhands and shepherds.

In the village of Kızılviran, it is necessary to use its strength in agricultural activities and transportation, and to produce meat, milk, leather, wool, etc. With its products, cattle, sheep and goats, cargo and passenger animals are fed in order to meet their daily needs. It is seen that they keep more small ruminants than cattle and they prefer goats among small ruminants.

When we compare Kızılviran with other villages, its income sources have a homogeneous structure. Almost all of the agricultural households had the same animal species and raised the same crops.

The total dividend of the village is 82,622 kuruş, and the total tax paid is 8,185,7 kuruş. In other words, Kızılviran village paid tax at the rate of approximately 1/10 of its income. When the income and taxes are analyzed on the basis of individuals, a fair distribution has not been achieved.

As a result, it can be said that the families living in Kızılviran in 1844 had an average pair of oxen, a riding animal, enough small cattle for themselves and produced enough grain for themselves, so it had the appearance of a typical Central Anatolian village.